

Вікторія Олегівна РАЗВОДОВСЬКА

старший викладач кафедри менеджменту, Національний транспортний університет
ORCID ID: 0000-0003-3164-4346
E-mail: v.razvodovska@ntu.edu.ua

Ольга Василівна ЗАЯЦ

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри менеджменту,
Національний транспортний університет
ORCID ID: 0000-0002-6574-4516
E-mail: zaiats.olga.v@gmail.com

Олексій Сергійович ПАРОХНЕНКО

старший викладач кафедри менеджменту, Національний транспортний університет
ORCID ID: 0000-0002-4369-4327
E-mail: aparohnenko@gmail.com

Ірина Анатоліївна ГНАТЕНКО

доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва та бізнесу,
Київський національний університет технологій та дизайну
ORCID ID: 0000-0002-0254-2466
E-mail: q17208@ukr.net

**ІННОВАЦІЙНІСТЬ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ЕФЕКТИВНОГО
УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ТА
МАРКЕТИНГОМ**

Разводовська, В. О. Інноваційність в підприємницькій діяльності в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом / Вікторія Олегівна Разводовська, Ольга Василівна Заяц, Олексій Сергійович Парохненко, Ірина Анатоліївна Гнатенко // Український журнал прикладної економіки. – 2021. – Том 6. – № 1. – С. 290 – 297. – ISSN 2415 – 8453.

Анотація

Вступ. Стаття присвячена питанням інноваційності в підприємницькій діяльності, зокрема в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. На основі дослідження було запропоновано хронологічну ілюстрацію дослідження генези підприємництва в контексті відомих економічних шкіл і акцентовано увагу на зазначених складових ефективності.

Метою дослідження стало вивчення інноваційності в підприємницькій діяльності, зокрема в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом.

Результати. Показано, що сучасне наукове переосмислення базових понять (термінів) розвитку підприємництва повинне ґрунтуватися на постійному та безперервному процесуальному розгляді досліджуваного феномену, що обумовлюється необхідністю систематичного узагальнення та агрегування нових вхідних наукових знань зі змінною категоріальною системою, яка вміщує в себе логіку, методи, принципи, закони, що знаходяться на етапі постійного розвитку, розширення та удосконалення. Показано, що в сучасній економічній науці наявні понятійні прогалини та термінологічна полісемія, які зумовлені системними трансформаціями, синтезом еволюціонізму та синергетики у природі розвитку підприємництва, об'єктивними умовами накопичення наукових даних,

які інколи випереджають темпи їх понятійної інтерпретації. Акцентовано увагу на тому, що саме ліквідація зазначених наукових прогалів має бути у подальшому мейнстрімом фундаментального аналізу в економічній теорії стосовно удосконалення розуміння понять інновацій і підприємництва.

Висновки. Доведено, що попри всю різноманітність підходів (онтологічних, гносеологічних, аксіологічних) підприємництво в інноваційній економіці визначається як специфічна форма економічної та обов'язково суспільно-корисної активності індивіда, який на основі креативності та власного досвіду – ініціює інноваційні проекти, управлінські рішення; на основі підприємливості – управляє та планує свою діяльність; на основі відповідальності – особисто відповідає за результати своєї ризикованої діяльності; на основі зацікавленості – змінює та адаптує свою підприємницьку діяльність відповідно до умов зовнішнього середовища та наявного ресурсного потенціалу. Підприємництво виступає як основа інноваційного процесу в національній економіці, при цьому новаторство є не тільки визначальною ознакою підприємницької діяльності, а й основним чинником економічної динаміки, за допомогою якого ініціюються і реалізуються нові методи виробництва, збуту продукції та взагалі відбувається стимулювання подальшого розвитку економіки інноваційного типу.

Ключові слова: інноваційність, підприємницька діяльність, система ефективного управління, операційна діяльність, конкурентоспроможність, маркетинг.

Victoria RAZVODOVSKA

Senior Lecturer of the Department of Management, National Transport University

Olga ZAIATS

PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of Management,
National Transport University

Oleksii PAROHNENKO

Senior Lecturer of the Department of Management, National Transport University

Iryna HNATENKO

Doctor of Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of
Entrepreneurship and Business, Kyiv National University of Technologies and Design

INNOVATION IN ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN THE SYSTEM OF EFFECTIVE MANAGEMENT OF OPERATIONAL ACTIVITY, COMPETITIVENESS AND MARKETING

Abstract

Introduction. *The article considers the issues of innovation in entrepreneurial activity, in particular in the effective management system of operational activity, competitiveness and marketing. Based on the study, a chronological illustration of the study of the entrepreneurship genesis in the context of well-known economic schools was proposed and attention was focused on these components of efficiency.*

The purpose of the article is to study innovation in entrepreneurial activity, in particular in the effective management system of operational activity, competitiveness and marketing.

Results. *It is shown that modern scientific rethinking of basic concepts (terms) of business development should be based on constant and uninterrupted procedural consideration of the studied phenomenon, which is due to the need for systematic generalization and aggregation of new input scientific knowledge with a variable categorical system laws that are at the stage of constant development, expansion and improvement. It is outlined that in modern economics there are conceptual gaps and terminological polysemy, which are due to system transformations, synthesis of evolutionism and synergetics in the nature of entrepreneurship, objective conditions for the accumulation of scientific data, which sometimes exceed the pace of their conceptual interpretation. Emphasis is placed on the fact that the elimination of these scientific gaps should*

be further mainstream of fundamental analysis in economic theory to improve the understanding of the basic concepts of innovation and entrepreneurship.

Conclusions. *It is proved that despite all the variety of approaches (ontological, epistemological, axiological) entrepreneurship in an innovative economy is defined as a specific form of economic and socially useful activity of an individual who, based on creativity and personal experience, initiates innovative projects, management decisions; on the basis of entrepreneurship, manages and plans its activities; on the basis of responsibility is personally responsible for the results of their risky activities; on the basis of interest, changes and adapts its business activities in accordance with the conditions of the external environment and the available resource potential. Entrepreneurship is the basis of the innovation process in the national economy, and innovation is not only a defining feature of entrepreneurial activity, but also a major factor in economic dynamics, as well as new methods of production, marketing, and in general stimulate further development of innovative economy.*

Key words: *innovation, entrepreneurial activity, effective management system, operational activity, competitiveness, marketing.*

JEL classification: M31; O31

Вступ

Вичерпне універсальне визначення підприємництва у сучасній науковій думці досі відсутнє. Багато видатних зарубіжних та вітчизняних вчених у своїх дослідженнях аналізували проблематику функціонування підприємництва, визначали його теоретико-методологічні аспекти та понятійні складові, але серед науковців дотепер немає єдиного погляду на його визначення. Це пояснюється тим, що представники різних наук (економісти, менеджери, філософи, соціологи та інші) неоднаково розуміли та інтерпретували його сутність. Законодавче визначення підприємництва значно зменшує та мінімізує його полісемію у наукових джерелах. Однак перш ніж таке визначення сформувалося у законодавстві України, воно пройшло певний історичний етап свого становлення. Тому актуальним є дослідження інноваційності в підприємницькій діяльності, зокрема в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. Унікаючи фрагментарності розгляду феномену підприємництва, виділимо сукупність концепцій, в межах яких доцільно аналізувати сутність та еволюцію підприємництва у світі (зародження і формування якого відбувалося у контексті розвитку економічної думки). Серед таких концепцій необхідно виділити такі, що досліджували підприємництво в межах хронологічного осмислення підприємництва з використанням так званих хвиль (напрямів) його розвитку; функціонального та міждисциплінарних підходів тощо.

Генезу формування феномену підприємництва дозволяють простежити теорії наукових хвиль (напрямів) вивчення розвитку підприємництва [1-10]. Ці хвилі відображаються сплесками інтересу вчених до різних аспектів проблеми господарювання, які характеризують тенденцію двох глобальних етапів розвитку теорії підприємництва, пов'язаних з поступовим формуванням наукової картини світу і виникненням синергетики як теорії самоорганізації.

Мета статті

Метою дослідження є вивчення інноваційності в підприємницькій діяльності, зокрема в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом.

Виклад основного матеріалу дослідження

Відомі представники економічних шкіл (французької, англійської, американської, німецької, австрійської тощо, окремі з яких, зображені на рис. 1), сповідували свою філософію дослідження підприємництва, яка або еволюціонувала та знаходила своїх прибічників у майбутньому, або частково чи повністю була визнана безперспективною.

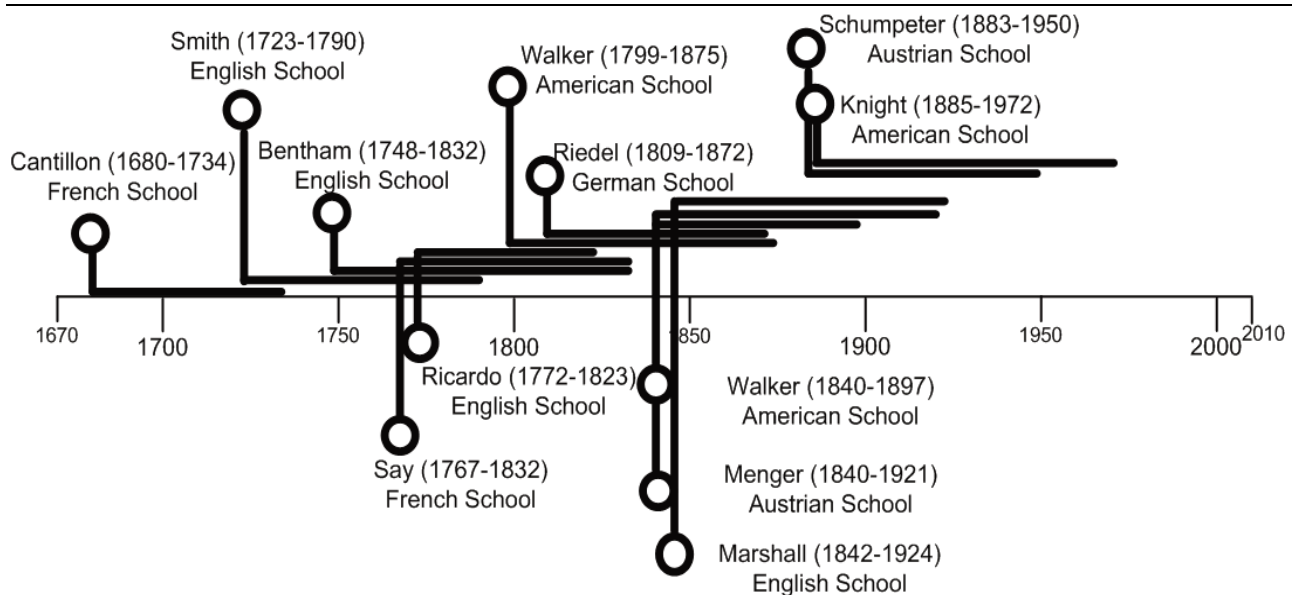

Рис. 1. Хронологічна ілюстрація дослідження генези підприємництва в контексті відомих економічних шкіл

Джерело: [5]

Як слідує з рис. 1, першу хвилю усвідомлення феномену підприємництва необхідно відносити до періоду наукових досліджень Р. Кантільйона, який уперше ввів у науковий оборот термін «підприємець», використавши його у своїй праці [1]. Проте, за нашим баченням, зародження поглядів на підприємництво, появу найпримітивніших його форм і видів, можна спостерігати у далекому минулому (ще у період до нашої ери) внаслідок еволюційного переплетення географічних, природних, економічних і політичних чинників, які змушували наших пращурів виживати та пристосовуватися до умов того часу. І, хоча підприємництво у давні часи ще не стало самостійним предметом та галуззю наукових досліджень, однак характерні риси ведення підприємницької діяльності у минулі часи засвідчили історичний відлік запуску сучасного підприємництва. Ще з давніх часів підприємництво зумовлює прогресивний розвиток людства (у сегментарному сполученні з іншими видами діяльності), започатковує зміну економічних систем, сприяє ефективному розподілу обмежених ресурсів, рухає інновації, технології, науку, покращує умови життя населення. Переплетіння підприємництва та нововведень можна спостерігати на прикладі давніх подій – виготовлення кам'яної зброї, колеса, масляної лампи, гарпуна, першої монети та інше, що, беззаперечно, можна вважати новаціями, які були впроваджені нашими пращурами у суспільне життя. Потім винайдені знаряддя праці обмінювалися на товари першої необхідності, що заклало основу підприємницьких відносин.

Перша наукова хвиля усвідомлення феномену підприємництва, розпочалася у XVII ст. та була пов'язана з акцентом уваги вчених на наявності ризику в підприємницькій діяльності. Яскравими прибічниками першої хвилі можна вважати дослідників Р. Кантільйона, Х. Мангольдта, Ф. Найта, М. Пітерса, А. Сміта, І. Тюнена, Р. Хизрича [4] та інших зарубіжних науковців.

Вперше у науковий світ терміни «підприємництво» та «підприємець» як необхідні елементи ринкової економіки увів англійський економіст Р. Кантільйон (1680-1734 рр.), ідеї та наукові постулати якого слугували трампліном для покоління економістів Х. Блейра, У. Каллена, А. Сміта, А. Фергюсона, Д. Юма та низки фізіократів Ф. Кене, В. Мірабо, Д. Немура, М. Ріве'ра тощо. У своєму дослідженні «Есе про природу торгівлі взагалі» (1755 р.) Р. Кантільйон порушив питання того, що відсутність рівноваги між попитом і пропозицією, призводить до порушення балансу ринкового середовища, а ризиковані підприємницькі дії – дозволяють отримати підприємницький дохід від вдало проведених бізнесових угод. Фундаментальною рисою підприємця

Р. Кантильйон вважав його готовність ризикувати у несприятливому середовищі. За думкою вченого, підприємець – це ключовий суб'єкт ринкових відносин, який за встановленою ринком ціною ризикуючи купує техніку, людську працю та необхідні ресурси, щоб виготовити продукцію та у подальшому продати її для отримання значного прибутку. Підприємець, на думку автора, ризикуючи бере лише на себе зобов'язання по витратах на операційну діяльність. При цьому він не володіє достеменною інформацією, за якою ринковою ціною може відбуватися реалізація виробленого продукту. Р. Кантильйон поділяв «усіх мешканців держави» на два класи «підприємців і найманих працівників». Крім того, усіх підприємців дослідник ділив на два типи: підприємців, які можуть почати свою справу, інвестуючи у бізнес; підприємців, котрі не мають інвестицій для відкриття справи [1].

Представники другої хвилі розвитку підприємництва найбільш чітко відобразили необхідність впровадження інновацій в даному процесі як таких, що спроможні забезпечити ефективну діяльність підприємця за наявності високої ринкової конкуренції та мінливості зовнішнього середовища. Зокрема з другою хвилею (кінець XIX – середина XX ст.) пов'язується виділення четвертого фактору – підприємницьких здібностей, тобто концентрації уваги вчених на особистості підприємця, його мотиваційних, когнітивних та психологічно-соціальних характеристиках.

Як приклад, В. Зомбарт і Ж. Палевський, розглядаючи прояв феномену підприємництва в історичній ретроспективі, акцентували увагу на конкурентних перевагах підприємств, де працюють люди із креативними підприємницькими задатками, які здатні до генерації та реалізації інноваційних ідей та поглядів [4]. Також другу хвилю можна пов'язати з чисельними загальновідомими дослідженнями Й. Шумпетера [8], який виділяв головною особистісною рисою підприємця – інноваційність та креативність.

Й. Шумпетер як передумову інтенсивного державного економічного зросту вбачав діяльність особливого підприємця-творця, який здатен по-новому перетворювати чинники виробництва у кінцевий результат – інноваційні товари, послуги, технології, які були затребувані ринком. Таке перетворення чинників виробництва, за його баченням, вносило дисбаланс в державне економічне середовище та порушувало ринкову рівновагу, призводячи тим самим до «шумпетерівського шоку». За таких умов підприємці-новатори, реагуючи на так звані «шоки», постійно адаптувалися до дисбалансу економічного середовища шляхом систематичного та безперервного оновлення своєї діяльності через підвищення інноваційності, тим самим стимулюючи національне економічне зростання інтенсивним шляхом. Й. Шумпетер пов'язував отримання підприємницького доходу виключно з інноваційною діяльністю підприємця, бо головною рисою ефективного підприємництва він вважав здатність до новаторства, а також вважав, що ефективно використовуючи нововведення технічного, технологічного, організаційно-управлінського та маркетингового характеру підприємець досягне тих змін у розширеному циклі виробництва, розподілу і споживання, які забезпечать йому додатковий дохід у майбутньому. У разі, якщо діяльність підприємця не має новаторських ознак та стає традиційною чи рутинною, то такий індивід не вважався підприємцем. Й. Шумпетер не поєднував усіх підприємців в єдиний клас і не розглядав підприємство як професію [8]. Подальші висновки з цього приводу наводять на думку про необхідність комплексного погляду на інновації в системі національної економіки та закладають фундаментальні погляди на необхідність врахування синергії інноваційної діяльності на усіх рівнях. На макрорівень дослідження інновацій виводить М. Кондратьєв з відомою у науковому світі та одночасно найбільш дискусійною і по цей час теорією «довгих хвиль». Це ідея заснована на дослідженнях причин виникнення нововведень у суспільно-економічному житті, які слугували першопричинами відхилення технологічних укладів відносно до початкового рівноважного стану економічної системи.

Окрім того, дослідження М. Кондратьєва, В. Кінгстона, М. Муро, Л. Федулової, Шконда, Й. Шумпетера [2] змушують поглянути на процеси виникнення інновацій у підприємстві як ритмічного явища, що не обмежується лише економікою. Такому явищу

притаманна складна система тимчасових еволюційних наслідків в усіх сферах життя населення, що обумовлюється ієрархічно-неоднорідною структурою суспільства та радикальними змінами в інших секторах промисловості. Водночас, зазначені автори не приділили належної уваги безпосередньо зовнішньому середовищу та інституціональній структурі інноваційної економіки, які оточували підприємця і його підприємство. Зокрема, Й. Шумпетеру, за всієї важливості його наукової спадщини для теорії підприємництва, властива абсолютизація такої якості підприємця, як новаторство [7], яка хоча і є найважливішою якістю підприємця, проте не завжди є визначальною для ефективності підприємництва та отримання надприбутків в економіці інноваційного типу.

Поліфункціональна модель підприємця, яка паралельно формувалася з активним дослідженням вчених зовнішнього середовища, дістала свого відображення за третьою хвилі розвитку підприємництва, в межах якої було сформульовано основні положення взаємозв'язку підприємництва та макросередовища. Саме наукові положення та висновки цієї хвилі є принципово важливими у наших подальших дослідженнях з тих позицій, що саме підприємництво в інноваційній економіці не може розвиватися відокремлено від зовнішнього оточення і потребує обов'язкового його врахування. Третя хвиля дослідження підприємництва почалася на початку ХХ ст., її пов'язують з роботами прибічників нової австрійської школи: Б. Андерсона, Е. Закса, І. Кірцнера, К. Менгера, Л. Мізеса, Ф. Хайєка тощо [3]. В дослідженнях зазначених науковців підприємництво було розглянуто як складний розумовий процес, на який чинить вплив зовнішнє оточення, причому підприємництво розвивалося в умовах вільної економіки та лібертаріанства. За третьою хвилі набула розповсюдження теорія підприємництва І. Кірцнера, в якій така діяльність розглядалася як процес зміни «рівноважного стану арбітражних угод» на принципово інший [5]. Вчені Л. Мізес та Ф. Хайєк у своїх роботах визначали стереотип дещо опортуністичної поведінки підприємця виключно як особи, що наслідую власні егоїстичні інтереси, скуповуючи дешевий товар, а потім використовуючи маркетингові рішення, продаючи їх зі значною націнкою [3]. При цьому практично не враховувався сам процес створення інноваційної ідеї та не концентрувалася увага на інноваційних складових підприємницького процесу. Такі погляди дещо звужують значення підприємництва в умовах інноваційної економіки і є надмірно загальними та примітивними. Окрім того, за третьою хвилі дослідження підприємництва зовнішнє оточення розглядалося вченими в межах досконалої саморегулюючої сили ринкового механізму, що практично зводить нанівець важливість державного регулювання та державної підтримки підприємництва в умовах інноваційної економіки.

Четверта хвиля розвитку підприємництва (кінець ХХ ст. і триває до цього часу) характеризувалася активними науковими дослідженням феномену підприємництва в умовах існування інституціональної та неінституціональної структури економіки (інституціональної матриці). Її представники Дж. Гэлбрейт, П. Друкер, Р. Коуз, Д. Норт [1], та інші вчені включили до розгляду теорії підприємництва не тільки особистісні, але й управлінські аспекти підприємця, переходячи тим самим на міждисциплінарний рівень аналізу. Також головною рисою, яка ознаменувала четверту хвилю, слід вважати розквіт техніко-технологічних інновацій, активне розповсюдження Інтернет-технологій, що дало поштовх переходу аналізу проблем з розвитку підприємництва на міждисциплінарний рівень.

Яскравий представник четвертої хвилі та один з найбільш впливових теоретиків сучасного інноваційного менеджменту – П. Друкер, сформував уявлення про інноваційну економіку та місце підприємця в ній [7]. В основі теорії вченого підприємець – це особа з інноваційним типом мислення, яка ризиковано діє в постійно змінному інформаційному середовищі інноваційної економіки. За його баченням, в інноваційній економіці виживають лише ті підприємці, які здатні реактивно реагувати на виклики зовнішнього оточення, використовуючи будь-яку можливість отримати максимальну вигоду, але при цьому нести повну відповідальність за власні ризики та невдачі у підприємницькій діяльності. Дослідник розумів під підприємництвом ризиковану інноваційну діяльність

та ефективну управлінську тактику, спрямовану на адаптацію до зовнішніх викликів, яку не можна визначити як науку або мистецтво. П. Друкер вважав, що підприємництво засноване на поведінкових соціально-економічних теоріях, які обумовлюють та пояснюють необхідність систематичних змін підприємницьких ідей у відповідь на виклики соціуму або економічну турбулентність. У цьому контексті нові ідеї вченого утворювали смислову основу підприємництва в інноваційній економіці, яка полягає у необхідності «творчого руйнування» та пошуку принципово нових ідей, щоб вижити підприємцю за високої конкуренції.

Таким чином, розвиток теорій інновацій та підприємництва триває вже досить значний проміжок часу, постійно трансформується та еволюціонує відповідно до зовнішніх умов та обставин. Дослідження представників різноманітних економічних шкіл демонструють, що ефективно підприємництво не може існувати без ризику, конкуренції, інноваційності та ініціативності підприємця.

Вчені усіх часів справедливо розглядають підприємництво з позицій функціонального і міждисциплінарного підходів, які посідають своє окреме місце в дослідженні генези підприємництва. Вони відображають різні аспекти цього явища, пов'язані з еволюцією ролі і місця підприємництва в процесі розвитку інноваційної економіки. Однак, за нашим баченням, дослідження підприємництва з позицій міждисциплінарного підходу більш вірно деталізує підприємництво з урахуванням наявності різних наукових дисциплін в економіці інноваційного типу, які слід враховувати при визначенні пріоритетів подальшого розвитку підприємництва. Зокрема, як вірно наголошував Дж. Шекл, сучасний економіст повинен в своїх дослідженнях вміло застосовувати інструментарій гуманітарних, природничих наук, володіти науковими знаннями у галузі математики, психології, філософії, географії, історії, державного управління, антропології, політології, літератури, письма, фінансів та розуміти з практичної точки зору принципи роботи бізнесу. До того ж, такий фахівець повинен розуміти основи державотворення та володіти декількома іноземними мовами. Саме міждисциплінарний підхід є ключовою основою функціонального дослідження підприємництва в інноваційній економіці, бо використовуючи численні наукові дисципліни, можна чіткіше визначити пріоритети розвитку підприємництва в Україні у перспективі – ефективно управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, зародження витоків інновацій та підприємництва бере свій початок з глибокої давнини. Попри всю різноманітність підходів (онтологічних, гносеологічних, аксіологічних) підприємництво в інноваційній економіці визначається як специфічна форма економічної та обов'язково суспільно-корисної активності індивіда, який на основі креативності та власного досвіду – ініціює інноваційні проекти, управлінські рішення; на основі підприємливості – управляє та планує свою діяльність; на основі відповідальності – особисто відповідає за результати своєї ризикованої діяльності; на основі зацікавленості – змінює та адаптує свою підприємницьку діяльність відповідно до умов зовнішнього середовища та наявного ресурсного потенціалу.

Підприємництво виступає як основа інноваційного процесу в національній економіці, при цьому новаторство є не тільки визначальною ознакою підприємницької діяльності, а й основним чинником економічної динаміки, за допомогою якого ініціюються і реалізуються нові методи виробництва, збуту продукції та взагалі відбувається стимулювання подальшого розвитку економіки інноваційного типу.

Список літератури

1. Гнатенко І.А. Методологічні основи інституціонального аналізу національної системи інноваційного підприємництва. *Науковий журнал «Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії»*. 2018. № 6 (18). С. 70-74.
2. Гнатенко І. Вплив національного інноваційного підприємництва на сталий розвиток ринку праці. *Вісник Херсонського державного університету*. 2018. № 32. С. 69-72.

3. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2021. Vol. 43. No. 1. P. 129-135.
4. Fang L. Do clusters encourage innovation? A meta-analysis. *J. Plan. Lit.* 2015. Vol. 30. Issue 3. P. 239-260.
5. Guo D., Guo Y. Government-subsidized R & D and firm innovation: evidence from China. *Research Policy*. 2016. № 45(6). P. 1129-1144.
6. Kozhukhivska R., Parubok N., Petrenko N., Podzihun S., Udovenko I. Methods of assessment of efficiency of creating regional innovative clusters for dynamic development of economics. *Investment Management and Financial Innovations*. 2017. №14 (3). P. 302-312.
7. Swanson L. Entrepreneurship and Innovation Toolkit. Saskatoon: *University of Saskatchewan*. 2017. 158 p.
8. Szczygielski K., Grabowski W., Pamukcu T. Does government support for private innovation matter? Firm-level evidence from two catching-up countries. *Research Policy*. 2017. №46 (1). P. 219-237.
9. Zaenchkovsky A. Prospectsofnon-ferrous metallurgy enterprises participation in industrial clusters. *Economic Annals-XXI*. 2018. № 174(11-12). P. 63-68.
10. Zos-Kior M., Hnatenko I., Isai O., Shtuler I., Samborskyi O., Rubezhanska V. Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2020. Vol.42. No.4. P. 504-515.

References

1. Hnatenko, I. (2018). «Methodological bases of institutional analysis of the national system of innovative entrepreneurship». *Ekonomichnyj visnyk Zaporizkoho derzhavnoho inzhenernoho akademiji-Economic Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*. № 6(18), 70-74.
2. Hnatenko, I. (2018). «The Impact of National Innovative Entrepreneurship on Sustainable Development of the Labor Market». *Visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu-Bulletin of the Kherson State University*. № 32. pp. 69-72.
3. Brockova, K., Rossokha, V., Chaban, V., Zos-Kior, M., Hnatenko, I., Rubezhanska, V. (2021). Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. № 43.1. pp. 129-135.
4. Fang, L. (2015). Do clusters encourage innovation? A meta-analysis. *J. Plan. Lit.* 30.3. pp. 239-260.
5. Guo, D., Guo, Y. (2016). Government-subsidized R & D and firm innovation: evidence from China. *Research Policy*. № 45(6). pp. 1129-1144.
6. Kozhukhivska, R., Parubok, N., Petrenko, N., Podzihun, S., Udovenko, I. (2017). Methods of assessment of efficiency of creating regional innovative clusters for dynamic development of economics. *Investment Management and Financial Innovations*. № 14 (3). pp. 302-312.
7. Swanson, L. (2017). Entrepreneurship and Innovation Toolkit. Saskatoon: *University of Saskatchewan*.
8. Szczygielski, K., Grabowski, W., Pamukcu, T. (2017). Does government support for private innovation matter? Firm-level evidence from two catching-up countries. *Research Policy*. № 46 (1). pp. 219-237.
9. Zaenchkovsky, A. (2018). Prospectsofnon-ferrous metallurgy enterprises participation in industrial clusters. *Economic Annals-XXI*. № 174(11-12). pp. 63-68.
10. Zos-Kior, M., Hnatenko, I., Isai, O., Shtuler, I., Samborskyi, O., Rubezhanska, V. (2020). Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. № 42.4. pp. 504-515.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2021 р.